

KREYBIG LAJOS MUNKÁJÁNAK ÉRVÉNYESÜLÉSE A MA MEZŐGAZDASÁG-FEJLESZTÉSÉBEN

SOÓS GÁBOR
államtitkár

Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium, Budapest

A Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium vezetése nevében tisztelettel köszöntöm a Kreybig Lajos születésének 100. évfordulója alkalmából rendezett emlékülés résztvevőit és a rendező szerveket.

A kortársak, a tanítványok, a szakma örökösei jöttünk össze, hogy tisztelettel emlékezzünk a termőföldet tisztelő, szerető emberre, ahogy mi hívtuk; Lajos bácsira. Olyan szakemberre emlékezzünk, akinek szakmai tudása, munkabírása tudományos előrelátása, munkássága idején útmutatást adott a növénytermesztés és az egész mezőgazdaság fejlődéséhez. Olyan ember emléke előtt rójuk le tiszteletünket, akinek eredményes tevékenysége még ma is érezteti hatását a mindennapi gyakorlati termelésben és az általa felismert és meghatározott tudományos ismeretek ma is irányt mutatnak a növénytermesztési és talajtani kutatás számára.

A mező- és erdőgazdasági termelés alapvető célja megfelelő minőségű és minél nagyobb mennyiségű növényi termék gazdaságos előállítása anélkül, hogy ez az ember természeti környezetének kedvezőtlen irányú megváltozását, megbomlását eredményezné. Így fogalmazzuk ezt ma, és majdnem pontosan ugyanígy fogalmazta meg Kreybig Lajos is.

Kreybig Lajos nem a szocialista nagyüzemi mezőgazdaság viszonyai között kezdte tevékenységét, mégis már a felszabadulás előtt olyan tételeket fogalmazott meg, amelyek kiteljesedése és megvalósítása a szocialista nagyüzemi gazdálkodás során vált valósággá.

Megállapította: „gazdaközönségünk igen konzervatív, minden újítással szemben gyanakvó, de nagymértékben meg van benne a készség, az akarat és a vágy, hogy haladjon és boldoguljon. Bizalmatlanságát a sok általánosított tanács tovább fokozta, mert a hangzatos jelszavakkal propagált „többtermelési tanácsok” csak helyenként váltak be, más helyeken károkat okoztak. Ez egészen természetes is, mert a mezőgazdasági termelésben általánosításnak nem

Kreybig Lajos születésének 100. évfordulója alkalmából rendezett emlékülésen elhangzott előadások. Budapest 1979. december 4.

lehet sem helye, sem eredménye.” Volt széles körű olvasottságára, személyes gyakorlati tapasztalataira, mindent megfigyelni akaró és tudó képességeire alapozott magabiztosságot nyújtó tudása, energiája, állhatatossága, türelme és határozottsága ahhoz, hogy ebből a harmincas években, a világválság kritikus időszakában olyan következtetéseket vonjon le, hogy: „Nem lehet vitás, hogy növénytermesztésünk egészséges fejlődése — az ország szegényteljesen alacsony termésátlagainak emelése — csak akkor remélhető, ha a termesztési munka okszerűbbé, tudatosabbá válik, ha azt hogy mit? mikor? hol és hogyan? kérdésekre a cselekvő választ törvényszerűen felderített adottságokkal és nem hagyományokon alapuló szokásokkal és sokszor tévesen magyarázott megfigyelésekkel igyekszünk megadni.” Már akkor megfogalmazta: „A jövedelmező mezőgazdasági termelés lényege gazdasági üzemünk célszerű okszerűsítésében van. Ennek legelemibb feltétele, hogy termesszük a lehető legolcsóbban mindent azt, amire üzemünknek szüksége van, és amit a legjobban tudunk értékesíteni ott és úgy, amint azt a természeti, gazdasági és üzemi adottságok lehetővé teszik és megkövetelik.” Felismerte és harcolt azon nézete elfogadtatásáért, hogy a termőtalaj hazánk legfontosabb természeti erőforrása, a mezőgazdaság legfontosabb termelőeszköze, és az ország léte, illetve jóléte függ attól, hogy a termőfölddel, a legfőbb mezőgazdasági termelőeszközzel milyen jól gazdálkodunk.

Kreybig Lajos logikus érvei és energikus fellépése nem volt hatástalan. A gazdasági világválság időszakában, a harmincas években képes volt egy olyan széles körű akciónak a megindítására, megszervezésére és folyamatos munkájának biztosítására, mint az ország 1 : 25 000 méretarányú átnézetes talajismereti térképezése. Ennek a munkának a kezdeményezése, az elfogadtatása és véghezvitele több szempontból és szinte páráját ritkító eredmény volt. Sikerült elfogadtatni azt az alapelvet, hogy a természeti környezet, elsősorban a talaj megismerése, elengedhetetlen feltétele a mezőgazdaság bármilyen fejlesztésének. Az országban addig is folytak különböző talajtérképezési munkák. Már a múlt század második felében jelentős területekre készültek el ún. agrogeológiai térképek egyes térképlapok, vagy nagyobb mezőgazdasági üzemek térképei. Nem tagadható, hogy a térképek és a csatlakozó magyarázó szövegek — már az okszerű földhasználatra vonatkozóan értékes iránymutatásokat és tájékoztatásokat tartalmaztak.

Kreybig Lajos nagy érdeme abban van, hogy saját gyakorlati gazdai tapasztalataiból kiindulva keresztül tudta vinni, hogy egy olyan országos program kezdődjön, amelynek célja a talajok mezőgazdasági hasznosítási lehetőségeit befolyásoló tulajdonságainak felmérése és térképszerű ábrázolása. Ennek a munkának nemcsak az a jogos büszkeségre lehetőséget adó értéke volt, hogy Magyarország volt az első olyan ország, amelynek teljes területére ilyen részletességű talajinformációs anyag állt rendelkezésére az ötvenes évek elején. Az akció másik — talán még ennél is jelentősebb eredménye — az volt,

hogy a munkába igen nagy számú szakember kapcsolódhatott és kapcsolódott be. A munkában részt vevők egy része Kreybig tanításainak oktatójává, továbbfejlesztőjévé vált, mások viszont azt bizonyították, hogy a gyakorlat részéről ezek iránt a tudományosan megalapozott információk iránt megfelelő fogadókészség, megfelelő agrárszakember gárda alakult ki. Ez az akció, amelyet bár a második világháború megszakított, több mint húsz éven keresztül folyt, mindmáig a magyar talajtan, agrokémia, trágyázástan egyik legjelentősebb és legszélesebbkörű akciója volt.

A felszabadulás után a mezőgazdaság szocialista átszervezése új feladatokat fogalmazott meg. Nyilvánvalóvá vált, hogy az új feladatoknak a mezőgazdaság csak akkor tud megfelelni, ha a bekövetkezett szerkezeti változásokhoz megfelelő szervezeti változásokkal is alkalmazkodik. Az egyik ilyen alapvető változást az jelentette, hogy a „szocialista termelésnek az az alapvető és mindenek fölött álló célja, hogy a talaj termékenységét megőrizze és fokozza. Ez sokszor más agrotechnikai beavatkozásokat követel meg, mint a növénytermésének fokozására való egyoldalú célkitűzés.” A szocialista mezőgazdaság nagyobb távlatokban gondolkozik, hosszabb időre tervez. Nem áldozhatja fel a talaj termékenységét, a bioszféra egyensúlyát, a pillanatnyi nagyobb termésért. És itt a jelenlegi célkitűzéseinkhez ismét nagyon közel álló volt Kreybig Lajos alapvető tétele: maximális alkalmazkodás a természeti viszonyokhoz és maximális törekvések a természeti viszonyok számunkra kedvező irányban történő megváltoztatására.

A mai szakember sem tud pontosabban és tömörebben fogalmazni, ahogy Kreybig tette: „A növény, a talaj, az éghajlat, az időjárás és a mikroklíma egy egymástól elválaszthatatlan biológiai együttest alkotnak, melynek egyes részei és tagjai kölcsönösen támogatják, vagy támadják egymást aszerint, hogy sikerült-e természetesi tevékenységünk folyamán közöttük azt az összhangot megteremtteni, amelyet a természetben adott többé-kevésbé ismert tulajdonságaik, kölcsönhatásaik, természeti törvényszerűségei megkövetelnek.”

A mezőgazdász, erdész, környezetvédelmi szakember és ökológus között időnként jelentkező ellentét megszüntetésének elvi alapjait adhatja ez a megállapítás, amely ma is megmutatja a helyes irányt.

Kreybig Lajos munkásságának vezérmotívuma az volt, hogy a mezőgazdaság-fejlesztés a termelésttechnikával kapcsolatos tanácsait, a propagandát és intézkedéseket csak akkor lehet okszerűen megszervezni és irányítani, ha behatóan ismerjük az országnak a növénytermesztésben érvényesülő természeti adottságait és azt, hogy a különböző kultúrnövények miként viselkednek ezek között. Ilyen nézőpontból kiindulva fogalmazta meg a Kossuth-díjjal is elismert „Az agrotechnika tényezője és irányelvei” című munkájában a következő feladatokat:

— az ország növénytermesztésében érvényesülő talajadottságok és

talajtulajdonságok megállapítását, valamint térképezését gyakorlati növénytermesztési nézőpontokból;

— az ország éghajlati és időjárási körülményeinek megállapítását, különösen pedig annak részletes feltárását, hogy a talaj és különféle növények miként reagálnak a meteorológiai elemekre, azaz a csapadéokra, a hófokra és a napfényre;

— növénytermesztési nézőpontokból a különféle adottságú és tulajdonságú talajok tájak szerinti megállapítását és elhatárolását;

— az ország különféle tájain legbiztosabb eredménnyel termesztethető növények legmegfelelőbb fajtáinak és leghasznosabb termesztési módozatainak — vetésforgó, művelési és trágyázási mód — megállapítását;

— természeti és üzemi, valamint gazdasági adottságaink által megkövetelt, a talajok dinamikája és a korlátlan termelékenység érdekében a legbiztosabb eredménnyel szolgáló agrotechnikai eljárásoknak átültetését a gyakorlatba.

A felsorolt feladatkörök megoldása — a rendelkezésre álló adatok szakszerű mérlegelése alapján — módot ad a következő, az agrotechnikával alapvetően összefüggő és az azt meghatározó kérdések eredményes és irányadó felderítésére:

— hogy, mely tájakon, milyen növények és fajtáik, milyen sorrendben termesztethetők a legbiztosabb eredménnyel?

— mennyiben befolyásolják az időjárási viszonyok a talajadottságokat és tulajdonságokat, valamint a különféle kultúrnövények és fajtáik fejlődését, károsodások fellépését és nagyságát?

— tájként és tájkörzetenként mi az oka a különféle növényeknél a csekély terméseknek?

— miképpen befolyásolják a talajok kémiai és fizikai tulajdonságai, valamint táplálóanyag-viszonyai a növények fejlődését?

— miképpen befolyásolják a tájegységeken, tájkörzetekben a növények fejlődését és termését az agrotechnikai eljárások?

— milyen irányú és módozatú tudományos és gyakorlati kérdésekkel kell a különféle természeti adottságok esetében foglalkozni?

Kreybig Lajos nem csak megfogalmazta ezeket a feladatokat, hanem kivételes szervező képességének és dinamikus egyéniségének teljes latbavetésével, élete végéig munkálkodott azok gyakorlati megvalósításán. Ilyen szempontból is következetes volt. Mivel alapelve: „A tudományos kutatás mindenekelőtt tényeket igyekszik megállapítani . . .” volt, első lépését a talaj termékenységét befolyásoló tényezőkre vonatkozó adatok begyűjtése, rendszerezése, szintetizálása jelentette. Ennek képezte részét az általa kezdeményezett talajismereti térképezési rendszer, de a társtudományokkal való jó kapcsolatai révén hasonlóan részletes információkat nyert a többi ökológiai tényező vonatkozásában is. Konceptióját, közelítési módját ma „Az ország agroökológiai

pontenciáljának felmérése” című program fogalmazza meg s teszi napjaink, sőt közeljövönk aktuális feladatává. Munkássága nem rekedt meg a regisztráció szintjén. A termelési tényezőkről kialakult mozaikok birtokában állította össze az „Agrotechnika tényezői és irányelvei” című munkáját, melyben az adatokból kiindulva eljut azok korszerű feldolgozásáig, értékeléséig és különböző célokra történő gyakorlati adaptálásáig. Ennek részleteivel a jubileumi ülészek előadásai részletesebben is foglalkoznak, ezért szabadjon azokat csupán címszószerűen felsorolni:

— racionális földhasználat és okszerű termőtájak kialakítása a termőhelyi adottságok alapján;

— a termőhelyi adottságok figyelembevételével történő agrotechnikai rendszer kialakítása; a racionális művelési ágak, vetésszerkezet, vetésforgó, talajművelés, tápanyag-utánpótlás, melioráció, talajvédelem, mezőgazdasági vízgazdálkodás stb.

Nem véletlenül választottuk Kreybig Lajos egyik tételét jubileumi ülészekünk jelmondatául: „Termesszünk mindent ott, azon a helyen, ahová való és úgy, amint azt a természeti adottságok megkövetelik.” Kreybig Lajos szemléletében és munkásságában mindig tükröződött az ökológiai és ökonómiai szemlélet egysége. Ebből a nézőpontból vizsgálta a talajok vízgazdálkodását és vont le következtetéseket ennek alapján a mezőgazdasági vízgazdálkodás szükséges és időszerű feladataira. Így vizsgálta a talaj hő- és levegőgazdálkodását, szerkezeti állapotát és vont le következtetéseket a talajművelés és vetésszerkezetre vonatkozóan: a talajt mindig egységes egésznek tekintve, emelte ki a biológiai folyamatok fontosságát, a tápanyagok transzformációjában, feltárásában, a talajba juttatott szerves- és műtrágyák átalakításában és erre alapozta racionális szerves- és műtrágyázási rendszerét. Hangsúlyozta egy részletes talajtani információkon alapuló szaktanácsadó rendszer kiépítésének szükségességét, a tudomány és a gyakorlat közti szoros kapcsolat biztosítását célzó szerv, illetve kontaktusok megteremtését. Érezte, hogy ezek nélkül a tudományos eredmények csak lassan mennek át a gyakorlatba, kis hatékonysággal érvényesülnek és válnak termelőerővé. Fáradhatatlanul munkálkodott azon, hogy a gyakorlati szakemberek legkülönbözőbb formában szakmai tájékoztatásokon, továbbképzésben megismerjék a tudományos eredményeket és gyakorlatban is alkalmazzák.

Ma is érvényes megállapításainak, elképzeléseinek, indítványainak megvalósításával jórészt ma is adósak vagyunk, illetve jelenleg is ezeken fáradozunk. Sajnos még ma sem mindig általános Kreybig Lajos azon álma, hogy a tudományos eredmények gyorsan és hatékonyan váljanak gyakorlattá a mezőgazdasági termelésben, a nagyobb terméseredményekben.

Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint hogy az MSZMP 1978. március 15-i ülésének „A mezőgazdaság és az élelmiszeripar helyzete, továbbfejlesztésének feladatai” című dokumentumában olyan feladatok kerültek megfogalmazásra,

amelyek tulajdonképpen a kreybigi örökség korszerű és modern megvalósítását tűzik ki célul, csak néhányat említve!

— „A mezőgazdasági termelés szerkezetét — a kialakult országos arányok lényeges változtatása nélkül — jobban a területi adottságokhoz kell igazítani. A termőhely megfelelő szakosítása nélkülözhetetlen ahhoz, hogy a hozamok gyorsabban emelkedjenek, javuljon az álló- s forgóeszközök hatékonysága;

— kiemelkedő társadalmi érdek a termőföld ésszerű hasznosítása, megóvása, csökkenésének lassítása. Szigorítani kell a termőföldek, különösen a jó minőségű földek más célú igénybevételét. A talaj termékenységét főképpen a talajerő-gazdálkodás, az öntözés, a belvízrendezés és a talajjavítás útján fokozzuk. Folytatni kell az ezt szolgáló hosszú távú programok kidolgozását, gondoskodva azok következetes végrehajtásáról;

— a mezőgazdaságban és az élelmiszeriparban egyaránt növekszik a víz szerepe. A természetes vizek korlátozott mennyisége, egyenlőtlen eloszlása az ország vízkészleteinek okszerűbb felhasználását, minőségének fokozottabb megóvását sürgeti. Fontos feladat ezért a talaj vízkészletének megóvása, a belvízkárok csökkentése, az erózió elleni védekezés, a használt víz tisztítása és újrahasonosítása, víztakarékos technológiák elterjesztése, a környezet fokozott védelme”.

Kreybig Lajos örökségének igazi időszerűségét és maradandóságát bizonyítják a mezőgazdaság fejlesztésében előttünk álló feladatok. Mi szükséges Kreybig Lajos szakmai hagyatékának megvalósításához és továbbfejlesztéséhez:

— olyan gazdasági háttér, amely ezen feladatok megvalósítását biztosítani képes;

— olyan hozzáértő, sokoldalúan képzett és lelkes szakértő gárda, amely ezen feladatok megvalósítására alkalmas;

— olyan alkotó munkalétkör, amely a jelenlegi ülészakot — az emlékülésen túl — a munkát alkotóan továbbfejlesztő munkaértekezletté emeli;

— olyan széles gyakorlati szakember-gárda, amely azonosítva magát Kreybig Lajos tanításainak irányelveivel, az új tudományos eredmények átvételére, alkalmazására bátran, hatékonyan és maximálisan képes.

Kreybig Lajos emlékének akkor áldozunk legméltóbban, ha ezeket a feladatokat megoldjuk és maradandó tanításainak megfelelően ezek szerint munkálkodik minden arra illetékes.